

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Beschermd gezicht: Woonerven met versprongen woningen

Aanwijzingsbesluit:

Plaatselijke aanduiding

Adres: Gruttersdreef 101-121, 206-222, 301-325, 405-422, 501-513, 535-543, 605-622, 665-690 / Looiersdreef 601-605, 665-699 / Rietdekkersdreef 101-114, 203-220, 301-313, 318-329, 401-404, 406-423, 501-513, 520-531, 605-622, 701-713, 720-731, 801-803, 805-825, 840-853, 901-918, 928-933

Postcode: 7328 DN / 7328 DP / 7328 DR / 7328 DS / 7328 DT / 7328 DW / 7328 HS / 7328 HV / 7328 HW / 7328 AA / 7328 AB / 7328 AC / 7328 AD / 7328 AE / 7328 AG / 7328 AH / 7328 AJ / 7328 AK / 7328 AL / 7328 AM / 7328 AP / 7328 AR / 7328 AS, Plaats: Apeldoorn, Wijk: De Maten

GEMEENTE APeldoORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Begrenzing

De begrenzing van het beschermd stadsgezicht 'Woonerven met versprongen woningen' is vastgesteld op basis van de diverse cultuurhistorische waarden van de aanwezige gebouwen en groenstructuren in deze Post 70-wijk. Binnen de twee gebieden liggen de woningen met als adres Gruttersdreef 101-690, Looiersdreef 601-699 en Rietdekkersdreef 101-933. Op de kaarten worden de contouren van het beschermde gezicht in rood aangegeven.

Situatie augustus 2024

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Redengevende omschrijving

Basisgegevens

Omschrijving: Woonerven met 352 versprongen woningen

Oorspronkelijke functie: Woningen

Huidige functie: Woningen

Ontwerp en bouwtijd: 1970-1973

Ontwerper: Architectenbureau Elling, Visser, Van Gelderen, De Leeuw en Hoogewoning

Thema jong erfgoed

In de Apeldoornse wijken

Geschiedenis van het object

Woonwijk De Maten is een voorbeeldig product van de stedenbouwkundige opvattingen in de jaren zeventig. De wijk kenmerkt zich door kleinschaligheid en onregelmatigheid. Dit type wordt aangeduid als 'bloemkoolwijk', omdat de plattegrond lijkt op een doorgesneden bloemkool. Een wijk met een fijnmazig vertakkend stelsel van doodlopende straten en woonerven, waar kinderen zonder gevaar buiten kunnen spelen en buurtgenoten elkaar ongedwongen tegen kunnen komen. De stedenbouwkundige opzet van De Maten met een aantal buurten rond een groene zone was begin jaren zestig al bedacht en werd in 1970 uitgewerkt door Klaas Liesker en Willem de Stigter van de Stedenbouwkundige Dienst voor de Oost-Veluwe. De 9.000 grondgebonden woningen werden geprojecteerd in verschillende woonbuurten, die als een lus rond het centraal gelegen Matenpark aaneen zijn geregen. Elke buurt heeft een eigen bebouwingsbeeld dat voor differentiatie van het woonmilieu in de wijk én voor een onderlinge samenhang in de buurt zorgt.

Door de gevarieerde opzet was De Maten bij uitstek het laboratorium voor het programma Experimentele Woningbouw, een door de rijksoverheid gesubsidieerd programma ter stimulering van vernieuwing op het gebied van volkshuisvesting en stadsvernieuwing in de periode 1968-1980. Het programma had betrekking op woonvormen en woningtypen die afweken van de gebruikelijke vormen en typen. Het ging om de woning zelf (indeling, uitrusting en constructie van de woning); de woonvorm (wijze van aaneenvoegen of opeenstapelen van woningen, met inbegrip van de uitrusting van het gebouw); en het woonmilieu (wijze waarop een samenspel is bereikt tussen woningtype, woonvorm en naaste omgeving van de woning). Later werden daar criteria aan toegevoegd die betrekking hadden op de inspraakmogelijkheden van de toekomstige bewoners. Het predicaat 'experimenteel' werd samen met een subsidie van 3.000 gulden per woning toegekend aan originele woningbouwplannen.

De woonerven aan weerszijden van de Gruttersdreef en Rietdekkersdreef zijn ontwikkeld uit een studie van architectenbureau Elling, Visser, Van Gelderen, De Leeuw en Hoogewoning. In de studie van de 'versprongen woning' draait het om een familie van woningen waarin het mogelijk was om met behoud van de basisstructuur

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

98 indelingsvarianten te maken. De uitgangspunten voor het interne leefklimaat waren: een grote privacy in de woning, de mogelijkheid tot meervoudig en gevarieerd gebruik van de woonruimte en een zo groot mogelijke keuze uit woningtypen. De uitgangspunten voor het externe leefklimaat waren: de grote privacy in het eigen gebied en een eenvoudige structuur, waardoor de woningen op economische wijze konden worden gerealiseerd.

In opdracht van de NV Bouwfonds Nederlandse Gemeenten vertaalde het architectenbureau de studieopdracht naar een praktisch uitvoerbaar ontwerp voor ruim 350 woningen in de premiehuursector en premiekoopsector. Het uiteindelijke aantal woningtypen werd gereduceerd tot twee, hoewel de basisstructuur meerdere varianten toeliet. De uitgangspunten voor het externe leefklimaat resulteerden in een verkavelingsvorm van woonblokken met verspringende woningen. Hierdoor ontstond optimale privacy en kregen alle woningen een gelijkwaardige situering ten opzichte van de bezonning. Bovendien kregen de woonerven een duidelijk herkenbare onderlinge samenhang. Het plan met projectnummer EX 71-106 kreeg het predicaat 'Experimentele woningbouw' vanwege de experimentele woningplattegrond en de boeiende ruimtewerking van de verkavelingswijze.

Het Amsterdamse bureau Elling, Visser, Van Gelderen, De Leeuw en Hoogewoning was voortgekomen uit het bureau van architect Piet Elling, onder andere bekend van de ontwerpen voor het Stationspostgebouw in Amsterdam en de omroepgebouwen in Hilversum, die hij met architect Ben Merkelbach maakte. Elling en Merkelbach waren functionarissen van het eerste uur. Na de dood van Elling, in 1962, zetten medewerkers Bram van Gelderen en Klaas Visser het bureau voort. In de jaren zeventig kreeg het bureau veel opdrachten in Apeldoorn wat te danken was aan Van Gelderen die in Apeldoorn woonde. Het ontwerp voor de 'Versprongen woningen' was voor het bureau het eerste project in Apeldoorn. Daarna volgden het GAK-kantoor (1972-1977), het appartementencomplex Lodewijkveste (1973-1975) en het Bakersteegproject (1978-1980). In Apeldoornse projecten trad Van Gelderen meestal als ontwerpend architect op, dus ook de studie en het ontwerp voor het de 'versprongen woning' zijn van zijn hand.

Omschrijving van het object

Ruimtelijke context

De versprongen woningen vormen twee clusters in de buurt Matendreef. De clusters liggen ten noorden en ten zuiden van de ontsluitingsweg, die ook Matendreef heet. Het noordelijke cluster bestaat uit de erven aan de Gruttersdreef en Looiersdreef. Het zuidelijke cluster bestaat uit de erven aan de Rietdekkersdreef.

De stedenbouwkundige opzet van beide buurten bestaat uit strokenverkaveling. Doordat de woonblokken zijn opgebouwd uit ten opzichte van elkaar verspringende woningen en de woonblokken bovendien geknikt zijn, hebben de woonstraten een licht gebogen verloop. Aan het einde van de woonstraten staan kortere, niet-geknikte woonblokken. Over de buurten verspreid zijn enkele garages gebouwd en ruimtes aangelegd voor gebundeld parkeren voor drie tot zes auto's. Achter de achtertuinen bevinden zich groenzones met woonpaden.

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Hoofdvorm

Er zijn in hoofdzaak twee woningtypen. Verreweg de meeste woonblokken bestaan uit eengezinswoningen met een begane grond en een verdieping. Langs de groenzone bij het Apeldoorns Kanaal staan enkele blokken met drive-in-woningen met een inpandige garage op de begane grond en twee verdiepingen.

Beide woningtypen hebben een samengestelde plattegrond van twee in elkaar geschoven rechthoeken op zodanige wijze dat de gevel aan de voor- en achterzijde verspringt. De woningen hebben platte daken. Veel woningen die oorspronkelijk één verdieping hadden, zijn in een latere fase voorzien van een tweede verdieping. De woningen hebben kleine vrijstaande schuren aan straat- of tuinzijde. De schuren aan straatzijde worden geflankeerd door een carport.

De individuele woningen zijn ten opzichte van elkaar verspringend geschakeld tot woonblokken waardoor de blokken een sterk plastisch karakter hebben. De korte blokken bestaan uit zes woningen, de lange blokken uit negen woningen. De lange blokken maken ter plekke van de tweede en derde woning een knik. Om die knik te kunnen maken, hebben deze woningen – al naar gelang de richting van de knik – een vlakke voor- of achtergevel.

Ongeacht het woningtype hebben de voor- en achtergevels een identieke indeling. Door het verspringen van de woningen, zijn de gevels vanuit de ene zijde gezien gesloten en vanuit de andere zijde juist open.

Op enkele hoekpanden bevindt zich siermetselwerk, bestaande uit twee in elkaar schuivende L-vormen, dat de markante plattegrond van de Versprongen Woning verbeeldt.

Detailering architectuur en openbare ruimte

De gevels bestaan uit gesloten metselwerk van gele baksteen in halfsteensverband. Het metselwerk wordt afgewisseld met open puien met (van oorsprong horizontale) rabatdelen, kozijnen en ramen. De schuren hebben hetzelfde metselwerk dat beëindigd wordt door boeiboorden van rabatdelen.

De openbare ruimte is ingericht als woonerf, waar voetgangers, fietsers en auto's de straat delen. De bestrating bestaat uit betonklinkers en wordt hier en daar onderbroken door groene aanplant. Het woonerf bevat opvallende verkeersdrempels in een geblokt patroon.

Interieur

Volgens de oorspronkelijke opzet hebben de woningen een open begane grond met een centraal geplaatste open trap naar de verdieping.

Waardering van het object

Cultuurhistorische waarde

De woonerven met versprongen woningen hebben cultuurhistorische waarde als een van de 64 geprediceerde woningbouwprojecten binnen het door de rijksoverheid gesubsidieerde programma Experimentele Woningbouw. Door het experimentele karakter van de woningplattegrond werd tegemoetgekomen aan de wens om bewoners veel meer vrijheid te geven in het zich eigen maken van hun woonmilieu.

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Historisch-ruimtelijke of stedenbouwkundige waarde

De woonerven met versprongen woningen hebben stedenbouwkundige waarde door de onconventionele verkavelingswijze die zich goed voegt in de bloemkoolstructuur van De Maten en in hoge mate bijdraagt aan het gevarieerde bebouwingsbeeld. De verspringende gevels en versprongen woningen geven de woonblokken een plastische kwaliteit waardoor een boeiende ruimtewerking is ontstaan. Door het informele karakter van de woonstraten en de groenzones met woonpaden lopen privéterreinen en de openbare ruimte geleidelijk in elkaar over. Ondanks de hoge bebouwingsdichtheid en het grote aantal woningen die bovendien identiek ingedeelde gevels hebben, is het straatbeeld allerm minst eentonig.

Alle woonbuurten zijn vormgegeven als woonerf, met openbaar groen, parkeervakken en gedeelde verblijfsruimte waar de auto te gast is.

Situationele waarde

De woonerven met versprongen woningen hebben situationele waarde als onderdeel van de grootschalige woonwijk die is opgezet als bloemkoolwijk waarin elke woonbuurt een eigen identiteit heeft en tegelijkertijd grote samenhang toont met de andere woonbuurten.

Onderdelen met indifferente waarde

Uitbreidingen op de begane grond uit latere fases.

Dichtgezette ruimtes tussen schuren en woningen en schuttingen.

<p>HET OBJECT, BESTAANDE UIT EEN TWEE WOONERFBUURTEN MET 352 WONINGEN, SCHUREN, CARPORTS EN GARAGES, IS OP BASIS VAN BOVEN OMSCHREVEN WAARDEN BESCHERMENSWAARDIG ALS BESCHERMD GEZICHT IN DE GEMEENTE APELDOORN</p>
--

Verantwoording

Bronnen

CODA Archief Bouwvergunningen

Barzilay, M., R. Ferwerda, A. Blom, *Predicaat experimentele woningbouw 1968-1980*, Amersfoort 2018.

'Experimenteel plan De Maten te Apeldoorn', in *Bouw* 27 (1972) 42, 1350-1353

Stoa/W. Boerefijn, J. de Jong, *Cultuurhistorische Analyse De Maten*, Ede 2006/Apeldoorn 2013

'Nieuwe woonvormen van ir. Van Gelderen', in *Nieuwe Apeldoornse Courant*, 21 december 1968

'Predicaat "experimenteel" voor woningen in Apeldoorn', in *Bouw* 26 (1971) 51, 1872

Beeldmateriaal

CODA Archief Beeldbank en Bouwvergunningen

Evelien van Es/Lara Voerman

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Opsteller

Evelien van Es architectuurhistoricus, Rotterdam / Lara Voerman architectuurhistoricus, Rotterdam
(december 2022). Actualisatie door gemeente (augustus 2024).

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Beeldmateriaal

De verspringende voorgevel van de versprongen woning, 1973-1974

Verspringende gevels aan de straat- en tuinzijde, 1973

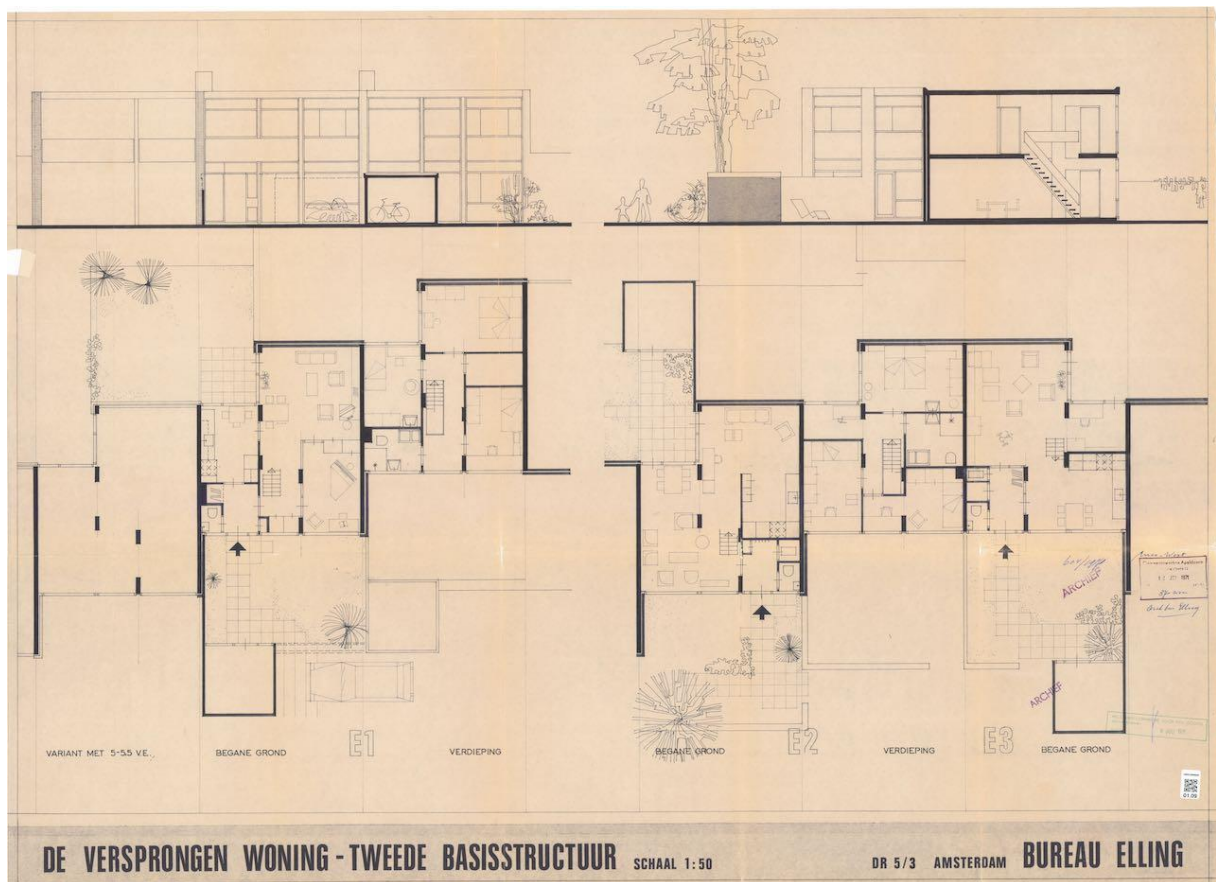

GEMEENTE APeldoORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Woonblok van negen woningen met rechts de vlakke gevels in de knik, kort na oplevering in 1973

Meest gebouwde woningtype is de eengezinswoning met twee lagen

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Overzicht van een van de woonerven aan de Rietdekkersdreef (foto via funda)

Eengezinswoning van twee lagen (foto via funda)

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Drive-in-woningen (foto via funda)

Woonstraat

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Woonpad met groenzone

Siermetselwerk in de gevel

GEMEENTE APELDOORN

Gruttersdreef 101-690 / Looiersdreef 601-699 / Rietdekkersdreef 101-933, Apeldoorn

Verklarende woordenlijst

Bloemkoolwijk - wijk met een plattegrond die doet denken aan een doorgesneden bloemkool, een structuur die vanaf de wijkontsluiting steeds fijnmaziger wordt en eindigt in talloze woonerven.

Boeiboord – afwerking van een dakgoot of dakrand door een houten plank of plaat.

Functionalisme – architectonische stroming waarbij de functie van het gebouw, bouwonderdeel of object uitgangspunt is voor de vormgeving.

Halfsteensverband – metselverband waarbij de strekken (lange zijde van de baksteen) per laag steeds een kop (korte zijde van de baksteen) verspringen.

Plastisch (van plasticiteit) – ruimtewerking met eigenschaduw of dieptewerking door het reliëf in de gevel of straatwand.

Rabatdelen – met elkaar verbonden planken die een groef op de zichtbare kant hebben.

Strokenbouw – verkavelingsmodel waarbij de bebouwing in evenwijdig lopende blokken achter elkaar zijn geplaatst.

Woonerf: woonstraten waar de nadruk ligt op de verblijfsfunctie voor spelen, wandelen en ontmoeten. De straat wordt gedeeld met fietsers, voetgangers en auto's, waarbij de auto te gast is. Het woonerf kent geen niveauverschillen.